

Petronije i još neki drugi samo su poznatije ličnosti grčko-rimskog svijeta koje su eutanazijskim samoubojstvom završile život.

Iz svijeta Biblije redovito se navodi primjer kralja Saula, kao tipičan primjer eutanazije u današnjem značenju tog izraza. Biblija u ovom slučaju, kao i u sličnim primjerima, ne zauzima kritički stav prema ovim događajima. Ona se ograničuje na jednostavno iznošenje te činjenice. S druge strane zna se za trajnu vrijednost propisa Dekaloga »ne ubij«.

Iako su se razna vjerska učenja i strujanja kod primitivnih naroda i onih s uznapredovanom kulturom redovito protivila samoubojstvu i osuđivala ga, ipak treba priznati da je bilo slučajeva u kojima su se u ime vjerskog uvjerenja dopuštala, poticala, hvalila pa čak i određivala eutanazijska samoubojstva. Primjera ima ne samo u starini nego i u razdobljima koja nisu tako daleko od naših dana: kult Kibebe, praksa pojedinih plemena na sjeveru otoka Borneo, u Indiji, slučaj Piera della Vigna (kancelara Fridrika II — opisao ga je Dante), eutanazijsko ubojstvo Elizabete I. Tudor, slučaj Tiraspol u Rusiji iz 1897. godine [28 živih ljudi spalilo se da bi izbjegli popis stanovništva za koji su držali da je grešan, vjerojatno na temelju Božjeg ukora upućenog Davidu na kraju popisa stanovništva (usp. 1 Ljet 21, 1 i slj.)]. Ovamo treba pribrojiti ubojstva iz »samilosti« u ratu, žrtvovanje ljudi kroz povijest, izlaganje novorođene djece, kontrolu rađanja, ubojstva staraca i neizlječivih bolesnika, zatim smrtnu kaznu za velika zlodjela i teške prekršaje.

U drugom dijelu knjige (str. 83—98) iznose se i kritički ocjenjuju razne eutanazijske teorije i naučavanja koja inače imaju izvor u tradiciji, filozofskim i sociološkim teorijama te religioznim vjerovanjima i uvjerenjima. Od mnoštva imena, koja autor donosi, evo samo najpoznatijih: Hipokrat, Platon, Aristotel, Epikur, Ciceron, Galen iz Pergama, Aretaj iz Kapadocije, Toma Akvinski, Toma More, F. Bacon, E. Kant, F. G. Nietzsche, A. Carrel i drugi.

Treći dio rasprave (str. 99—111) osvrće se na pojedinačne pothvate i organizirane pokrete koji su se, osobito u novije vrijeme u medicini i u literaturi uopće, zalagali za eutanazijske ideje i nastojali izboriti njihove

zakonsko odobrenje. Pisca i čitaoca najviše iznenaduje činjenica da je 1946. godine 379 pastora i rabina uložilo peticiju zakonodavstvu američke države New York da dopusti primjenu eutanazije (str. 105—106).

U zaključnom dijelu knjige (str. 112—129) autor pokušava vrednovati iznijete povijesne činjenice i eutanazijske teorije ravnajući se prema načelima kršćanske etike.

Na kraju treba istaknuti da autor, usprkos propagiranju raznih eutanazijskih teorija i prakse naših dana, nastoji skrenuti pažnju svojih suvremenika na opća i neprolazna načela objavljene etike o poštivanju ljudskog života i davanju prednosti duhovnim vrednotama pred materijalnim i prolaznim. Spomenuto djelo ne predstavlja samo kronološko-povijesni osvrt na razvoj eutanazijskih teorija i prakse kroz povijest čovječanstva nego, naprotiv, jedan zaokruženi prikaz problematike o eutanaziji. Posebnu vrijednost sačinjava literatura o eutanaziji koja može biti od velike koristi u daljnjem proučavanju ovog problema.

Marijan BIŠKUP

J. Mahig, L'EUTHANASIE. MORT DOUCE OU MEURTRE? Montréal—Paris, éditions Paulines Paulines, 1976., 94 str.

Problem eutanazije sve više privlači pažnju ne samo stručnjaka pojedinih znanosti koje dublje zadiru u društvo, kao npr. etike, medicine, prava, sociologije i ekonomije, nego i običnih ljudi na kojima bi se ona zapravo trebala primjenjivati i kojima bi trebala pomoći u najodlučnijim i najsudbonosnijim trenucima njihove opstojnosti. Stoga je potrebno da se o razvoju tog problema vodi računa i u svagdanjoj svećeničkoj praksi, misleći pritom na vjersko uvjerenje onih kojima se preko eutanazije nuda rješenje i oslobodenje tjelesne patnje i boli. Upravo u tom pravcu smjera studija »L'euthanasie. Mort douce ou meurtre« J. Mahiga.

U uvodnom dijelu (str. 7—9) autor želi čitaoca uvesti u složenost pitanja o eutanaziji, podsjećajući na opća načela medicinske etike prema kojima je liječnik dužan boriti se za zdravlje bolesnika, ublažavati mu bolove, a nada sve u praksi štititi dobro i in-

teres bolesnika. Liječnici se međutim, razilaze kod pitanja gdje se nalazi odnosno u čemu je to pravo dobro i interes bolesnika. Drugi, opsjednuti idejom o apsolutnoj vrijednosti novca i egocentričnih planova, drže da bolest i patnje nemaju nikakve vrijednosti. Stoga je potrebno jasno odrediti medicinska načela, moralne i ljudske vrijednosti te zakone koji će štititi društvo i pojedinca da se u svjetlu tih ideja mogne oblikovati objektivno ispravna savjest koja će biti humanija gledom na ovaj konkretni društveni, nacionalni i svjetski problem.

Autor je na str. 10—29 dao povijesnu retrospektivu eutanazije, pokazao odnos eutanazije prema općem dobru, podsjetio na stavove zakonodavstava pojedinih zemalja s obzirom na eutanaziju (Francuska, Švicarska, Engleska, Njemačka, Nizozemska, Sjedinjene Američke Države i Kanada) i istakao motive moralne i fizičke patnje kod bolesnika. Nakon toga iznio je dosta opširno (str. 30—63) mišljenja poznatijih liječnika i moralista o eutanaziji. Najprije iznosi imena protivnika legalizacije i praktične primjene eutanazije, kao što su Saunders, J. C. Schreuder, Léwy, R. A. Gallop, C. R. Taylor i drugi. Neki od njih (Frank J. Ayd) misle da bi legalizacija eutanazije mogla dovesti do uništenja naroda za koje se smatra da su slabiji ili nepoželjni, do istrebljenja raznih manjina ili do odstranjenja pojedinaca ili grupa koji se protive nekoj režimskoj politici (str. 31). Drugi opet misle da je eutanazija nedopustiva iz religiozno-moralnih načela; ona se naime protivi Bogu koji, kao tvorac života, jedini ima pravo gospodstva nad ljudskim životom i smrću.

Među zastupnicima tzv. pasivne eutanazije autor iznosi imena nekih liječnika i moralista koji, u ime kvalitete života i prava na dostojnu smrt, misle da u pojedinim slučajevima treba dopustiti pasivnu eutanaziju te da je besmisleno produživati čisto vegetativni i biološki život kada više nema nikakve nade ni izgleda da će dotični bolesnik moći opet očitovati kvalitete razumnog ljudskog bića. Bitno je da mu se u tom trenutku pomogne kako bi njegovim bolovi do nastupa smrti bili podnošljivi.

Na str. 39—48 autor donosi smjernice pape Pija XII. gledom na eutanaziju i tumači značenje izraza »re-

dovita« i »izvanredna« sredstva liječenja.

Aktivna eutanazija (str. 48—63) sastoji se u izazivanju smrti posredstvom injekcije s jakom dozom lijeka a pod izgovorom da se želi izbjeći teške bolove kojima je bolesnik izložen. U liječničkoj praksi, tvrdi J. Mahig, susreće se puno više slučajeva aktivne eutanazije nego se to uopće može pretpostaviti. Pobornici aktivne eutanazije kažu da ne postoji bitna nego samo gradualna razlika između aktivne i pasivne eutanazije. Pobijajući takvo stanovište, autor donosi mišljenja nekolicine poznatih teologa i pravnika (F. Böckle, K. Rahner, A. Ziegler, M. Marcotte) koji svaki na svoj način razjašnjavaju učenje katoličke teologije o ovom problemu.

U točki sedam (str. 67—79) J. Mahig dotiče vrlo delikatno pitanje: da li je liječnik dužan reći bolesniku istinu o blizini njegove neizbježne smrti. Liječnik je, piše autor, u snazi prirodnoga prava dužan bolesniku osobno ili preko posrednika priopćiti pravo stanje stvari. To je važno jer bolesnik u tom slučaju može urediti svoje duhovne i materijalne obaveze i želje. Ta obaveza prestaje ako liječnik sa moralnom sigurnošću zna da ne postoje spomenuti motivi jer ih je bolesnik već izvršio ili ih uopće ne želi obaviti. No kod toga je vrlo važno voditi računa o načinu na koji će se bolesniku priopćiti ta ne baš laka istina. Iako ovo saznanje, prema tvrdnji čikaškog psihijatra Küller-Rossa, kod većine bolesnika barem u početku djeluje kao pravi šok, ipak nakon tih prvih reakcija, koje su znak da se bolesnik nekako ne želi pomiriti s tragičnom činjenicom, ovaj počinje mirnije razmišljati. Važno je, nadalje, da se u tim trenucima bude blizu bolesnika i da mu se pruže znakovi iskrene pažnje i solidarnosti. Spomenuti psiholog, na temelju iskustva tvrdi da tu istinu o blizini smrti nekako lakše prihvaćaju uvjereni ateisti i duboki vjernici. Kad se radi o bolesniku-vjerniku, treba mu također biti blizu u tim delikatnim trenucima boli i osame i omogućiti mu ispunjenje njegovih vjerskih želja. Ne bi bilo moralno pošteno ni dopustivo da se blizina smrti iskoristi za nametanje svojeg vjerskog uvjerenja umirućima. Isto tako treba poštivati volju vjernika koji je odbio ponudu da primi svećenika prije smrti.

Na str. 80—88 pisac donosi pastirsko pismo njemačkih biskupa: Pravo na život i eutanazija od 16. prosinca 1974, koje je objavio Osservatore romano 22. kolovoza 1975.

U zaključnom dijelu knjige (str. 89—91) autor ističe da je problemu eutanazije pokušao pristupiti objektivno te da se nije zadovoljio samo s jednim rješenjem i objašnjenjem problema, makar mu ono i izgledalo najprihvatljivije, niti je išao za tim da to svoje mišljenje pod svaku cijenu nametne drugima. Naprotiv, pokušavao je shvatiti raznolikost pristupa problemu, neovisno o tome da li se radi o moralisti, liječniku, pravniku ili samom bolesniku. Poznato je da je za moralistu vrhovna norma čovjekovo pravo na život; za liječnika su dobro i interes pacijenta te očuvanje njegovog života i zdravlja ono za čim se neprestano teži; za pravnika poštivanje zakona te zaštita pojedinca i društva predstavljaju domet svih nastojanja i preokupacija. Treba se prisjetiti da u traženju ispravnog rješenja problema eutanazije postoje, kao i drugdje, progresisti i konzervativci. Prvima se spočitava neobazrivo omalovažavanje i preziranje tradicionalne nauke, a drugima njihovo radikalno opiranje svakom znanstvenom napretku. Autor naglašava da bi se umjesto međusobnih jalovih rasprava trebalo više raditi kako bi se brže i lakše pronašlo što pravednije, objektivnije i humanije rješenje ovog teškog problema.

Djelo J. Mahiga plod je njegovih dugogodišnjih studija, razmišljanja i osobnih susreta s ljudima različitih zvanja i pogleda na život. Problem eutanazije pristupa s pozicija katoličke etike, pokazujući pritom puno razumijevanja i poštovanja prema stavovima drugih. Iako je djelo sastavljeno prema zahtjevima znanstvene metodologije, po sebi je popularnog karaktera te će kao takvo moći čitaocima svestrano informirati o eutanaziji i pitanjima koja su s njom u vezi.

Dr M. BISKUP

Karl Rahner, MARIJA, MAJKA GOSPODINOVA. Izdaje KS Zagreb, 1980, str. 80. (preveo s njemačkog Jerko Matoš, SAC).

Ova knjižica sadrži osam propovijedi održanih za vrijeme svibanjskih pobožnosti u crkvi Presvetog Troj-

stva u Innsbrucku sredinom šezdesetih godina. Rahner u propovijedima — razmatranjima polazi iz sintetskog vida, da bi potom u analizi razglobio tumačenja iskaza o Mariji — bezgrešno začeće, Marija Bogorodica, Djeвица, bezgrešna i na nebo uznesena, posrednica milosti te na kraju donosi molitvu upućenu Mariji.

Zanimljivo je uočiti Rahnerovu misao o utemeljenju vjerskog nauka o Mariji, o utemeljenju mariologije u teologiji, tj. kako i na koji način spada Marija u kršćansku vjeru. Odgovor Rahnerov započinje tvrdnjom da postoji jedna teologija o čovjeku, teologija koja veliča Boga kada govori o čovjeku — budući da nas je triput sveti Bog uključio u svoj život i postao u svojoj Riječi za sve vjeka čovjek. U kršćanstvu se, dakle, o Bogu ne može ništa reći bez Krista, koji je rođen od Marije Djevice. Marija prema tome ne spada u privatnan život Isusov nego u povijest spasenja, pa je i mariologija tumačenje iskaza naše vjere o tom sržnom događaju povijesti u kojoj se Bog pokazao tako blagonaklonim čovjeku da je u Riječi proživio čovjekov život. Konstatirajući tako da se mariologija, kao jedna teologija o čovjeku, u ženi blaženoj među ženama utemeljuje na kristologiji, Rahner pronalazi i drugi razlog vjerskog govora o Mariji u teologiji. Svaki čovjek nije upućen na drugoga samo biološkim, ekonomskim i drugim interesima. Čovjek je upućen na drugoga i na vjerskom području, on u svom spasenju ovisi o drugima; sloboda čovjeka kojom se odlučuje za (ili protiv) Boga nije usamljena sloboda nego se nalazi u zajedništvu ljudi pred Bogom. I sam čin vjere dobivamo preko drugih ljudi. I zbog prvog i drugog razloga razumljiva je Rahnerova tvrdnja: »Teologija nužno postaje antropologija, a time i mariologija« (18).

Prije analitičkog govora o Mariji, Rahner pronalazi i temeljni vjerski iskaz o Mariji, ono iz čega proizlazi naša cjelokupna vjera o Mariji ili ono na što se nakon vjerskog razmišljanja o Mariji opet na kraju navraćamo. Ona je na savršen način primila Božje otkupljenje po Kristu; ona je na savršen način slobodno prihvatila dar od Boga, odnosno njega je samog primila svime što ona jest da bi služila drugima.

Ovaj Rahnerov, kako sam kaže, dogmatsko-poučan spis, dobro će doći